

проведення досліджень експерт установлює, чи міг водій із моменту виникнення небезпеки, застосувавши міри до екстреного гальмування, надати дорогу пішоходу. За момент виникнення небезпеки для руху водія експерти приймають зазвичай момент виходу пішохода на пішохідний перехід.

Під час проведення технічної оцінки дій водія майже ніколи не оцінюють належність технічного облаштування наземних нерегульованих пішохідних переходів технічними засобами організації дорожнього руху. Також не враховують, що пішохід, який наближається до пішохідного переходу з метою перетину проїзної частини, бачить нанесену дорожню розмітку на проїзній частині або дорожній знак навіть, якщо експлуатаційний стан вже не відповідає нормативним вимогам, тому що знаходиться в безпосередній близькості до неї. Водій транспортного засобу до моменту виходу пішохода на наземний пішохідний перехід знаходиться на значному віддаленні від розташування дорожньої розмітки (дорожнього знаку), тому за неналежного експлуатаційного стану дорожньої розмітки (дорожнього знаку), що позначає нерегульований пішохідний перехід, водій позбавлений можливості завчасно визначити, що попереду нього наявний нерегульований пішохідний перехід і не має можливості проаналізувати можливі дії пішохода, який наближається до проїзної частини.

Отже, коли встановлено, що водії транспортних засобів не мають технічної можливості завчасно виявити ознаки нерегульованого пішохідного переходу (через неналежний техніко-експлуатаційний стан технічних засобів організації дорожнього руху), експерту слід зробити висновок, що застосована організація дорожнього руху (з технічної точки зору) знаходиться в причинному зв'язку з виникненням цієї дорожньо-транспортної пригоди.

Список використаних джерел

1. Споруди транспорту. Автомобільні дороги. Ч. І. Проектування. Ч. ІІ. Будівництво : ДБН В.2.3-4:2007. URL: <http://budstandart.com> (дата звернення: 22.02.2021).
2. Автомобільні дороги, вулиці та залізничні переїзди. Безпека дорожнього руху. Вимоги до експлуатаційного стану : ДСТУ 3587-97. URL: <http://budstandart.com> (дата звернення: 22.02.2021).
3. Знаки дорожні. Загальні технічні умови. Правила застосування : ДСТУ 4100-2014. URL: <http://budstandart.com> (дата звернення: 22.02.2021).
4. Безпека дорожнього руху. Розмітка дорожня. Загальні технічні вимоги. Методи контролювання. Правила застосування ДСТУ 2587:2010. URL: <http://budstandart.com> (дата звернення: 22.02.2021).
5. Правила дорожнього руху України : постанова КМУ від 10.10.2001 р. № 1306 (із змін. та допов.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-p> (дата звернення: 22.02.2021).

О. М. Опанасенко,

головний судовий експерт Полтавського НДЕКЦ МВС України, м. Полтава, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6413-5743>, e-mail: oleg-opanassenko@ukr.net

ВИЯВЛЕННЯ СЛІДІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ДЛЯ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ФАКТУ МАНІПУЛЯЦІЙ З ГАЗОВИМИ ЛІЧИЛЬНИКАМИ У РАЗІ ВИКРАДЕННЯ ПРИРОДНОГО ГАЗУ

Анотація. Розглянуто проблематику особливостей дослідження лічильників газу, подано способи відображення слідів маніпуляцій з газовими лічильниками. Методи прихованого розкрадання споживачами природного газу вдосконалюються, тому виникає необхідність в криміналістичному дослідженні засобів обліку газу у разі несанкціонованого втручання в їх роботу та механізми.

Ключові слова: лічильник газу, дослідження, трасологічна експертиза, сліди, маніпуляція.

Abstract. The problematics of peculiarities of gas meters examination is considered, ways of reflection of manipulation traces with gas meters are provided. Methods of concealed natural gas stealing by consumers are being improved, so there is a need for forensic examination of means of gas consumption metering in the event of unauthorized tampering in their work and mechanisms.

Keywords: gas meter, examination, trace evidence analysis, traces, manipulation.

Аннотация. Рассматривается проблематика особенностей исследования счетчиков газа, представлены способы отображения следов манипуляции с газовыми счетчиками. Методы скрытого хищения потребителями природного газа совершенствуются, поэтому возникает

необходимость в криминалистическом исследовании средств учета газа при несанкционированном вмешательстве в их работу и механизмы.

Ключевые слова: счетчик газа, исследование, трасологическая экспертиза, следы, манипуляция.

Зростання вартості енергоносіїв в умовах сьогодення гостро ставить проблему раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів, що споживаються в Україні, та розробки технічних засобів для точного їх обліку. Обсяги споживання паливно-енергетичних ресурсів в житловому фонді України та витрати на їх виробництво значно перевищують рівень споживання цих видів ресурсів в розвинених країнах. Відсутність належного обліку за використанням цих ресурсів стимулює споживачів до численних спроб несанкціоновано впливати на роботу засобів обліку енергоресурсів з метою зменшення їхніх показань та оплати за їх споживання.

Причини та умови викрадення природного газу шляхом втручання в роботу приладу обліку тісно пов'язані, до них належать: особливості предмета злочинного посягання; антисуспільна установка особи злочинця та причини її формування; реальні життєві ситуації, які (разом із внутрішніми якостями особи злочинця) сприяли вчиненню цього виду злочинів.

Розглядаючи ці обставини, доцільно, на нашу думку, визначити вплив економічної ситуації у країні, а також господарські та фінансові умови. Крім економічних причин, що впливають на вчинення злочинів зазначеної категорії, існують і політичні (політична нестабільність в Україні, загострена економічна та соціальна криза та ін.). Викрадення природного газу, що відбувається з різних причин (наприклад, недостатній рівень заробітної платні, пенсій, затримки з їх виплатою та ін.), є однією з основних причин зростання втрат природного газу в газових мережах і фінансових втрат газопостачальних організацій.

Виявлення та фіксація слідів, типових для цієї категорії злочинів, є основою для визначення напрямів і методів пошуку реальних слідів, використання засобів для їх виявлення, вилучення та використання інформації з метою глибокого та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень.

За українським законодавством передбачено застосування штрафних санкцій до порушників, які незаконно споживають природний газ. Тому, перед компаніями, які надають послуги з постачання енергоресурсів, виникла потреба в протидії таким злочинним посяганням шляхом виявлення фактів несанкціонованого втручання в роботу приладів обліку споживання природного газу з метою зміни фактичних даних використання ресурсів. Постала нагальна потреба у проведенні відповідних експертиз та досліджень у державних експертних установах Міністерства юстиції України та Міністерства внутрішніх справ України.

Метою проведення таких експертиз та досліджень є криміналістична характеристика способів втручання в роботу газових лічильників, виявлення спеціально встановлених (не передбачених заводом-виробником) пристроїв у обліковому механізмі приладів обліку (газового лічильника) та наявність відповідних слідів, методичні рекомендації щодо виявлення таких втручань.

Сьогодні криміналісти досліджують сліди у вузькому розумінні, оскільки це збігається з основним завданням трасології — ідентифікації об'єкта, який залишив слід.

Дослідження слідів має важливе криміналістичне значення, оскільки допомагає визначити знаряддя злочину та механізм злочинної події, отримати відомості про злочинця. У криміналістиці сліди, що залишені після вчинення злочину, вивчають із метою швидшого його розкриття і встановлення істини [1].

Корисну інформацію під час вивчення слідів і предметів як основних джерел криміналістичної інформації отримують зазвичай у ході експертного дослідження [2], яке проводять відповідно до кримінально-процесуального або цивільно-процесуального закону особи, які мають спеціальні знання у науці, техніці, ремеслі з метою встановлення обставин (фактичних даних), що мають значення у справі.

До спеціальних знань належать будь-які знання та уміння об'єктивного характеру, отримані під час вищої професійної підготовки, наукової діяльності, досвіду практичної роботи, що відповідають сучасному науково-практичному рівню [3].

Ми згодні з позицією Р. С. Белкіна, який зазначав, що поняття «сліди в широкому розумінні» і «сліди у вузькому розумінні», які практично ні про що не свідчать, слід видалити з мови юриспруденції та замінити на терміни «сліди злочину» та «сліди відображення» [4, с. 57].

Сліди класифікують за різними критеріями. Згідно з вивченими нами слідами на засобах обліку вважаємо доцільним поділити сліди злочинів досліджуваної категорії за способом їх вчинення на такі групи:

- 1) сліди зміни схеми включення приладу обліку природного газу (відсутність або порушення пломби на приладі обліку природного газу і/або його клемний кришці тощо);
- 2) сліди зміни нормованої похибки приладу обліку природного газу (уповільнене обертання диска приладу обліку природного газу за рахунок збільшення гальмівного моменту приладу; відсутність чи порушення пломби приладу обліку природного газу; подряпини та сліди механічного впливу на шестірнях рахункового механізму тощо);
- 3) сліди пошкодження приладу обліку природного газу (бруд у механізмі приладу обліку; пошкодження оглядового скла приладу обліку; просвердлений отвір у кожусі і/або цоколі приладу обліку; подряпини на диску приладу обліку навпроти отвору тощо).

Отже, необхідно проводити відповідні експертизи у спірних питаннях між постачальниками енергоресурсів та споживачами для виявлення слідів на засобах обліку при можливих фактах викрадення природного газу шляхом маніпуляцій із лічильниками. Це дасть підстави суду вирішувати питання щодо компенсації втрат енергоресурсів, які використані позаобліково, вдосконалювати та розширювати інформаційну та матеріальну бази, створювати методики з проведення трасологічної експертизи різних за типом та конструкцією приладів та засобів обліку споживання природного газу.

Список використаних джерел

1. Поняття слідів у трасології та їх класифікація. Механізм слідоутворення. URL: <https://pidruchniki.com/2015060965278/pravo> (дата звернення: 15.02.2021).
2. Робота з речовими джерелами криміналістичної інформації при розкритті та розслідуванні злочинів. URL: <http://referatu.com.ua/oldreferats/135/109385> (дата звернення: 15.02.2021).
3. Поняття судової експертизи, їх види та значення. URL: <https://buklib.net/books/30792> (дата звернення: 15.02.2021).
4. Белкин Р. С. Курс криминалистики : в 3 т. Т. 3 : Криминалистические средства, приемы и рекомендации. Москва : Юрист, 1997. 478 с.